

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตมาสังคมจำกัดความหมายของคำว่า สติปัญญา อยู่เพียงความสามารถเพียงหนึ่งหรือสองด้านซึ่งมักจะเป็นความสามารถในการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกะและหรือความสามารถทางภาษา ซึ่งวัดโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานโดยนักจิตวิทยา และสามารถใช้เป็นเครื่องพยากรณ์ความสำเร็จในโรงเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเรียนในโรงเรียนมักจะอยู่บนพื้นฐานความสามารถ 2 ด้านข้างต้นอย่างไรก็ตามเมื่อเด็กจบการศึกษาจากโรงเรียนและเข้าสู่สังคมการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตส่วนตัวในสังคมแล้ว ระดับสติปัญญาที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในโรงเรียนกลับไม่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการทำงาน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะแท้จริงแล้วยังมีสติปัญญาด้านต่างๆ อีกหลายด้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงาน มนุษย์ทุกคนจะมีความสามารถหรือสติปัญญาด้าน ต่าง ๆ เหล่านี้ในระดับหนึ่ง โดยที่แต่ละคนจะมีระดับความสามารถแต่ละด้านไม่เท่ากัน และมีการผสมผสานความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้ในตัวเองที่แตกต่างกันด้วย การตระหนักถึงสติปัญญาด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมเรียกว่า "พหุปัญญา" (Multiple Intelligences) จึงมีความสำคัญและให้นัยที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร โดย Gardner (1993, อ้างถึงใน ศรีนทร วิชยะสิรินันท์, 2540) ได้จัดประเภทของสติปัญญาไว้ 8 ด้านโดยย้ำว่าสติปัญญาแต่ละด้านเหล่านี้ไม่ได้แยกขาดจากกัน ในทางตรงกันข้าม สติปัญญาเหล่านี้จะทำงานร่วมกัน สติปัญญาแต่ละด้านมีดังนี้

1. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)
2. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily-kinesthetic Intelligence)
3. สติปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence)
4. สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)
5. สติปัญญาด้านเนื้อหามิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence)
6. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)

7. สติปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง
8. สติปัญญาด้านความเข้าใจในธรรมชาติ

จากทฤษฎีพหุปัญญานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาดนตรีที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาคณิตศาสตร์ ภาษา หรือวิชาอื่น ๆ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) (กรมวิชาการ, 2535) ได้จัดให้วิชาดนตรี เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มประสบการณ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และบุคลิกภาพเน้นการเป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้กิจกรรมจริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือและเนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเทัญประโยชน์ กลุ่มประสบการณ์นี้ มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการเกี่ยวกับความดีความงาม การรักษาสุขภาพกายและจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจักษ์ณ์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออก และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงาน และการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

หลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษาชั้น ในระดับชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 1-2 จัดอยู่ในรูปของหน่วยบูรณาการ ส่วนหลักสูตรดนตรีในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 แยกออกเป็นอิสระออกมาอย่างชัดเจนจากวิชาอื่น ๆ แต่จัดรวมอยู่กับนาฏศิลป์โดยสามารถแยกหลักสูตรดนตรีออกมาจากนาฏศิลป์ได้ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว ให้ฝึกปฏิบัติด้วยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทำ จังหวะและเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์กับจังหวะ รวมวงเล่นเครื่องเคาะจังหวะ

หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ให้ส่งเสียงเลียนแบบธรรมชาติ โดยใช้ดนตรีหรือเครื่องเคาะจังหวะประกอบ

หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ ให้ฟังเพลงพระราชนิพนธ์ ร้องเพลงไทยเดิมง่าย ๆ ร้องเพลงไทยสากล

หน่วยที่ 4 พัฒนาความสามารถของตนเอง ไม่มีเนื้อหาดนตรีแทรกอยู่

หน่วยที่ 5 ครอบครัวยุติธรรม ไม่มีเนื้อหาดนตรีแทรกอยู่

หน่วยที่ 6 โรงเรียนดีมีวินัย ไม่มีเนื้อหาดนตรีแทรกอยู่

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

กิจกรรมเน้นจังหวะ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรี คือ สังเกตการทำจังหวะโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและอุปกรณ์ต่าง ๆ การรวมวงเล่นเครื่องเคาะจังหวะประกอบเพลง

กิจกรรมเน้นการฟังเพลงและการร้องเพลงรวบรวมความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพระราชนิพนธ์และการทำท่าทางประกอบเพลง อภิปรายลักษณะ ความสำคัญ ความแตกต่าง ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและอารมณ์ของเพลง ฝึกร้องและฟังเพลงแบบต่าง ๆ ฝึกทำท่าทางประกอบเพลงตามความสนใจโดยใช้จังหวะและทำนองอย่างง่าย ๆ อภิปรายผลของการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความพร้อมเพียงความไพเราะ บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการร้อง การฟังและการทำท่าทางประกอบเพลง นำกิจกรรมการฟังและการร้องเพลงไปแสดงในโอกาสต่าง ๆ ได้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพระราชนิพนธ์ ความหมายของอารมณ์เพลง สามารถแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความไพเราะของเพลง เกิดความรู้สึกชื่นชมเพลงไทย สามารถนำกิจกรรมการฟังและการร้องเพลงไปใช้เพื่อความเพลิดเพลินได้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

กิจกรรมเน้นจังหวะสังเกตการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำจังหวะ ร้องเพลงให้เข้ากับจังหวะ อ่านบทกลอนให้เข้ากับจังหวะ

กิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง สังเกตจังหวะท่วงทำนองเพลงไทยสากล เพลงพระราชนิพนธ์ เพลงไทย เพลงนานาชาติ เพลงที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีล้วน ๆ และเพลงอื่น ๆ ที่นักเรียนสนใจ ให้เลือกร้องเพลงตามโน้ตสากล วิธีการร้องเพลงประสานเสียงอย่างง่าย ๆ อภิปรายซักถามความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของเพลง ประวัติและเรื่องราว อารมณ์เพลง ความสำคัญของเพลงพระราชนิพนธ์ ฝึกปฏิบัติโดยเลียนแบบพฤติกรรมตามรูปแบบและเปลี่ยนรูปแบบ บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติด้วยความพร้อมเพียง ความไพเราะ ความสอดคล้องผสมกลมกลืนของจังหวะ

และการประสานเสียง ศึกษาวิธีการแต่งนิทานและเพลงหรือหาเพลงประกอบบทละครง่าย ๆ เพื่อใช้ประกอบหุ่นหรือแสดงกันเอง อภิปรายซักถามและสรุปแนวปฏิบัติ ฝึกแต่งนิทานและเพลงหรือบทละครง่าย ๆ โดยอาศัยรูปแบบที่กำหนดให้และเปลี่ยนรูปแบบ บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการแต่งนิทานบทละคร และเลือกบทเพลง บทละครไปใช้ประกอบการแสดงได้ เพื่อให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของเพลงไทยเดิม เพลงพระราชนิพนธ์ เข้าใจในอารมณ์เพลง สามารถแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความไพเราะของเพลง สามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นนิทาน เรื่องราว บทเพลง บทละคร เกิดความชื่นชมในการร้องเพลง ฟังเพลง แต่งนิทานประกอบเพลง นำกิจกรรมการฟังและการร้องเพลงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยความปลอดภัย

วิชาดนตรีตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีอัตราเวลาเรียนไม่เพียงพอดังที่ได้กล่าวไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เรื่อง สถานภาพและปัญหาการศึกษาของประเทศ เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาในด้านหลักสูตร พบว่า ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สัดส่วนเวลาเรียนเนื้อหาทางวิชาการและทักษะอื่น ๆ ในหลักสูตรอาจยังไม่เหมาะสม บางเนื้อหาวิชาอาจใช้เวลาเรียนมากเกินไปและบางเนื้อหาโดยเฉพาะวิชาพื้นฐานที่มีความจำเป็นมากมีเวลาเรียนน้อยเกินไป อาทิ การพัฒนาทักษะด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการสร้างเสริมสุนทรียภาพ จินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนการมีสุขภาพกายและใจที่ดี ในระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 ใช้เวลาเรียนพลศึกษา ศิลปะศึกษาและดนตรี ประมาณร้อยละ 10 ของเวลาเรียนทั้งหมด ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีได้กำหนดให้เรียนวิชาดังกล่าวตั้งแต่วัยประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เวลาเรียนร้อยละ 25 และ 27 ของเวลาเรียนทั้งหมดตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป)

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ถ้าประสบปัญหาในเรื่องของเวลาเรียนไม่เพียงพอ ครูสามารถจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ โดยสันทัด สัตยาอายุทย์ (2528) และลินจง อินทร์พรรษย์ (2532) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า เป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกเวลาเรียนและมีได้กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือมิได้บังคับว่าจะต้องเรียน ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนจัดขึ้นโดยมุ่งส่งเสริมหรือสนับสนุนการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหรือเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้เต็ม เป็นกิจกรรมที่ไม่มีภาระให้คะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งผลต่อการเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษาของนักเรียน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี จึงเป็นกิจกรรมที่เป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนดนตรี เนื่องจากมีเวลาไม่เพียงพอ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีจะทำให้สามารถค้นพบนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางดนตรี เนื่องจากความสามารถพิเศษของเด็กจะปรากฏให้เห็นเด่นชัดจากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น มีลักษณะตอบสนองต่อจังหวะและทำนองเพลงมากกว่าคนอื่น ๆ ร้องเพลงได้ดี ใช้ดนตรีแสดงความรู้สึกและประสบการณ์ คิดสร้างสรรค์เสียงดนตรีขึ้นมาใหม่ ฯลฯ (เอกสารการสอนชุดวิชาการวัดและประเมินผลกลุ่มวิชาเตรียมประสบการณ์ หน่วยที่ 8 - 15, 2535 อ้างถึง ในรายงานการประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ, 2536)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีจึงเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนควรจัดเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถทางดนตรีของตนเองให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ดนตรียังสามารถพัฒนาบุคลิกภาพ ความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักเรียนอีกด้วย โดยโรงเรียนสามารถจัดให้นักเรียนเหล่านี้ในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน หักกลางวัน หลังเลิกเรียน วันหยุดหรือในช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีนี้สอดคล้องกับ แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ คือมีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคนเพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและความถนัด ตลอดจนข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจำนวนหนึ่งที่มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีขึ้น โดยแต่ละโรงเรียนจะมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์และความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ ฯลฯ จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำหรับนักเรียนในประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี การดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ซึ่งข้อมูลจากการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้าน ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี การดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี
2. เพื่อศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัลจากการจัดกิจกรรมดนตรี

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ขึ้นในปีการศึกษา 2542 และมุ่งศึกษาในด้านประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี การดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี
2. ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี หมายถึง ประสบการณ์ด้านดนตรีที่โรงเรียนจัดหรือสนับสนุนให้นักเรียนจัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีในห้องเรียนตามปกติโดยนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจและไม่มีผลต่อการเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษาของนักเรียน

ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี หมายถึง กิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ด้านการฟังเพลง การร้องเพลง การเล่นดนตรี การอ่านสัญลักษณ์ทางดนตรี การสร้างสรรค์ทางดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบดนตรี

การดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี หมายถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล

ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีที่เกิดกับนักเรียนในด้านความรู้ทางดนตรี ทักษะทางดนตรี และความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

โรงเรียนดีเด่น หมายถึง โรงเรียนที่ครู นักเรียน หรือโรงเรียนได้รับรางวัลจากการจัดกิจกรรมดนตรี

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้ที่รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ครูผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี หมายถึง บุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีต่อไป